

РЕЦЕНЗІЯ

**офіційного рецензента, доктора медичних наук, доцента,
в.о. проректора з наукової роботи,
директора Навчально-наукового інституту Медсестринства
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова,
професора ЗВО кафедри медицини катастроф та військової медицини
Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова
Чорної Валентини Володимирівни**

**на дисертаційну роботу на здобуття ступеня доктора філософії
аспірантки кафедри психіатрії, наркології та психотерапії
на тему «Психоедукація у підвищенні ефективності лікування
непсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій»,
представлену до захисту у разову спеціалізовану вчену раду
ДФ 05.600.182 при Вінницькому національному медичному
університеті ім. М.І. Пирогова, що утворена згідно наказу ректора
ЗВО ВНМУ ім. М.І. Пирогова № 117 від 26 червня 2026 року на
підставі рішення Вченої ради ВНМУ ім. М.І. Пирогова протокол № 12
від 25 червня 2026 року з правом прийняття до розгляду та
проведення разового захисту дисертації на здобуття ступеня доктора
філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222
«Медицина»**

1. Ступінь актуальності обраної теми

Тема дисертаційного дослідження Шулякової М. І. є надзвичайно актуальною в сучасних умовах, що обумовлено значним поширенням психоемоційних порушень серед учасників бойових дій та зростанням потреби у вдосконаленні системи психічного здоров'я в Україні. В умовах тривалого впливу бойового стресу особливого значення набувають питання

профілактики дезадаптивних психічних станів, підвищення мотивації до психологічної допомоги та впровадження сучасних психоедукаційних підходів у систему медико-психологічного супроводу військовослужбовців і ветеранів. Дисертаційна робота відповідає сучасним напрямкам розвитку психіатрії, психотерапії та медичної психології, а також узгоджується з актуальними завданнями охорони психічного здоров'я населення України.

2. Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Дисертаційна робота виконана на належному науково-методичному рівні. Мета дисертаційного дослідження сформульована обґрунтовано та повною мірою відповідає його тематиці. Поставлені завдання логічно структуровані й забезпечують реалізацію визначеної мети. Використані у дослідженні методи повною мірою відповідають поставленій меті та завданням роботи й охоплюють клініко-психопатологічні, психодіагностичні та статистичні методи оцінки психоемоційного стану учасників бойових дій. Сформована вибірка є достатньою для досягнення мети дослідження та забезпечує достовірність отриманих даних. Авторкою проведено ґрунтовний аналіз сучасної наукової літератури, які включали 219 джерел латиницею та 66 джерел кирилицею. При рецензуванні роботи були надані рекомендації щодо відображення саме новітніх даних у матеріалах дисертації, що було враховано та виправлено здобувачкою. Представлений у дисертації табличний та ілюстративний матеріал є достатнім для повного й наочного висвітлення результатів дослідження та сприяє логічності викладу матеріалу. Сформульовані у дисертації висновки повною мірою відповідають меті та завданням дослідження, узагальнюють отримані результати й відображають основні положення роботи. Наукові публікації здобувачки відображають основні положення дисертації, відповідають її тематиці та достатньою мірою висвітлюють результати

проведеного дослідження. Результати дисертаційного дослідження опубліковано у 8 наукових працях, серед яких 3 статті у фахових наукових виданнях України категорії Б, що відповідають вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а також 4 публікації у матеріалах науково-практичних конференцій.

3. Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях

Наукова новизна дисертаційної роботи полягає у комплексному дослідженні психоемоційних особливостей учасників бойових дій та обґрунтуванні ролі психоедукації в лікуванні осіб, що перебували в умовах хронічного бойового стресу. У роботі поглиблено сучасні уявлення про психологічні та психопатологічні прояви, характерні для комбатантів, зокрема щодо тривожних, депресивних і посттравматичних розладів. Авторкою визначено особливості психоемоційних порушень в учасників бойових дій, проаналізовано взаємозв'язок між рівнем тривоги, депресивних проявів, симптомами посттравматичного стресового розладу та ефективністю психоедукаційних підходів. Уперше комплексно оцінено вплив психоедукаційного супроводу на мотивацію до психологічної допомоги, психоемоційний стан і формування адаптивних копінг-стратегій у комбатантів. Практично значущим є обґрунтування доцільності використання психоедукації у структурі медико-психологічного супроводу учасників бойових дій, а також розробка підходів до профілактики дезадаптивних психічних станів та підвищення психологічної стійкості військовослужбовців. Основні результати дисертаційного дослідження достатньо повно відображені у фахових наукових публікаціях здобувачки, а також апробовані на всеукраїнських та міжнародних науково-практичних

конференціях, що підтверджує належний рівень наукової апробації отриманих результатів.

4. Наукова обґрунтованість та відповідність темі дисертації отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Отримані у дисертаційному дослідженні результати є науково обґрунтованими, достовірними та повною мірою відповідають поставленій меті й завданням роботи. Дослідження базується на достатньому обсязі клінічного, психодіагностичного та статистичного матеріалу, що забезпечує належний рівень репрезентативності та валідності отриманих результатів. Авторкою використано сучасні та валідизовані психодіагностичні методики для оцінки психоемоційного стану учасників бойових дій, зокрема рівня тривоги, депресивних проявів, симптомів посттравматичного стресового розладу та особливостей психологічної адаптації. Застосовані методи статистичної обробки даних є адекватними дизайну дослідження та дозволяють об'єктивно інтерпретувати отримані результати. Представлені у роботі наукові положення, висновки та узагальнення логічно випливають із результатів проведеного дослідження, мають внутрішню послідовність та підтверджуються отриманими емпіричними даними. Висновки дисертації є аргументованими, конкретними та відображають основні результати роботи. Практичні рекомендації є науково обґрунтованими, мають прикладне значення та можуть бути використані у діяльності закладів охорони здоров'я, психологічних служб, реабілітаційних центрів, військово-медичних установ, а також у навчальному процесі при підготовці фахівців у сфері психічного здоров'я.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Дисертаційна робота виконана на належному науково-методичному рівні та свідчить про достатній рівень оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності. У процесі виконання дослідження авторка продемонструвала вміння формулювати мету та завдання дослідження, визначати оптимальні методичні підходи до їх реалізації, проводити аналіз сучасних наукових джерел та здійснювати інтерпретацію отриманих результатів. Здобувачка володіє сучасними клініко-психопатологічними, психодіагностичними та статистичними методами дослідження, що дозволило забезпечити належний рівень достовірності та наукової обґрунтованості отриманих результатів. У роботі використано комплексний підхід до оцінки психоемоційного стану учасників бойових дій із застосуванням валідизованих психодіагностичних методик та сучасних підходів до статистичної обробки даних. Дисертація характеризується логічною структурою, чіткою послідовністю викладу матеріалу, належним рівнем теоретичного аналізу та узагальнення отриманих результатів. Основні положення роботи викладені аргументовано, послідовно та відповідають сучасним вимогам до наукових досліджень у галузі психіатрії, психотерапії та медичної психології. Отримані результати свідчать про сформованість у здобувачки навичок самостійної науково-дослідної роботи та здатність до вирішення актуальних науково-практичних завдань у сфері охорони психічного здоров'я.

6. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Теоретичне значення дисертаційної роботи полягає у поглибленні сучасних наукових уявлень про психоемоційні порушення в учасників

бойових дій, особливості їх психологічної адаптації та роль психоедукації у підвищенні ефективності лікування несприятливих психічних розладів. Результати дослідження розширюють сучасні підходи до розуміння взаємозв'язку між проявами тривоги, депресивних розладів, симптомами посттравматичного стресового розладу та механізмами психологічної стійкості в умовах бойового стресу. Проведене дослідження доповнює наукові дані щодо можливостей використання психоедукаційних підходів у системі медико-психологічного супроводу учасників бойових дій та обґрунтовує доцільність їх застосування для профілактики дезадаптивних психічних станів, підвищення мотивації до психологічної допомоги та формування адаптивних копінг-стратегій. Практичне значення дисертаційної роботи визначається можливістю використання запропонованих психоедукаційних підходів у діяльності закладів охорони здоров'я, психологічних служб, реабілітаційних центрів, військово-медичних установ та центрів психічного здоров'я. Отримані результати можуть бути використані при організації психопрофілактичної, консультативної, психокорекційної та реабілітаційної роботи з учасниками бойових дій. Крім того, результати дослідження можуть бути впроваджені у навчальний та навчально-методичний процес закладів вищої медичної освіти при підготовці лікарів, психологів, психотерапевтів та інших фахівців у сфері психічного здоров'я. Практичні рекомендації, сформульовані у дисертації, мають прикладний характер і можуть бути використані для удосконалення системи психоедукаційного супроводу військовослужбовців та ветеранів.

Робота є фрагментом науково-дослідної роботи кафедри психіатрії, наркології та психотерапії з курсом післядипломної освіти Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова «Наукове обґрунтування та розробки профілактичних, лікувальних та діагностичних засобів охорони психічного здоров'я» (№ державної реєстрації

0122U002549), і спрямована на розв'язання актуальних викликів у сфері психічного здоров'я, приділяючи особливу увагу дослідженню розладів психіки та розробці ефективних засобів їх профілактики та терапії.

7. Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації в практиці

Результати дослідження доцільно використовувати у практиці медико-психологічного супроводу учасників бойових дій, у діяльності закладів охорони психічного здоров'я, військово-медичних установ, реабілітаційних центрів, а також у навчальному процесі при підготовці фахівців у сфері психічного здоров'я.

8. Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності

За результатами перевірки дисертаційної роботи порушень принципів академічної доброчесності не виявлено. У рукописі відсутні ознаки академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження, а також не встановлено фактів технічних маніпуляцій із текстом, зокрема із використанням прихованих символів, пробілів чи елементів інших алфавітів. Дисертаційна робота була перевірена із застосуванням програмного засобу «StrikePlagiarism». Рівень оригінальності рукопису становить 91,2%. Виявлені текстові збіги мають коректний характер та пов'язані переважно з використанням усталених наукових термінів, стандартних формулювань, назв психодіагностичних методик, нормативних документів, а також із власними публікаціями здобувачки, на які належним чином оформлено бібліографічні посилання. Представлені у дисертації результати є самостійним науковим доробком здобувачки, а рукопис роботи відповідає сучасним вимогам академічної доброчесності.

9. Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам

Вважаю, що дисертаційна робота Шулякової Марії Іванівни на тему «Психоедукація у підвищенні ефективності лікування неспсихотичних психічних розладів в учасників бойових дій», подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина», є завершеною, самостійною кваліфікаційною науковою працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що дозволяють вирішити актуальне науково-практичне завдання сучасної психіатрії, психотерапії та медичної психології — удосконалення підходів до психоедукаційного супроводу учасників бойових дій з метою покращення їх психоемоційного стану, підвищення психологічної стійкості та мотивації до психологічної допомоги. У дисертаційній роботі проведено комплексне дослідження психоемоційних особливостей учасників бойових дій, визначено взаємозв'язок між проявами тривоги, депресивних розладів, симптомами посттравматичного стресового розладу та ефективністю психоедукаційних підходів. Отримані результати є науково обґрунтованими, мають теоретичне і практичне значення та підтверджені відповідними матеріалами дослідження. За своєю актуальністю, методологічним рівнем виконання, науковою новизною, практичним значенням та обґрунтованістю отриманих результатів дисертаційна робота виконана на належному науково-методичному рівні та має вагомe значення для сучасної системи охорони психічного здоров'я, медико-психологічного супроводу та психосоціальної підтримки учасників бойових дій. Дисертаційна робота повною мірою відповідає вимогам до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, визначеним Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженим постановою Кабінету Міністрів

України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), та оформлена відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації». Шулякова Марія Іванівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 22 «Охорона здоров'я» за спеціальністю 222 «Медицина».

Рецензент:

д.мед.н., професор ЗВО

кафедри медицини катастроф та військової медицини

в.о. проректора з наукової роботи

директор Навчально-наукового інституту

медсестринства Вінницького національного

медичного університету ім. М.І. Пирогова

Валентина ЧОРНА